

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Odbor rezortnej kontroly
Nám. Ľudovíta Štúra 1, 812 35 Bratislava

Vážená paní
Miroslava Jeseníčová

Váš list číslo/zo dňa

Naše číslo
24/2015-pet.-1.3
4992/2016

Vybavuje/
+421 2 59429119

Bratislava
28.01.2016

Vec

Petícia proti schváleniu projektu: „Program starostlivosti CHVÚ Žitavský luh 2016-2045“
oznámenie výsledku vybavenia petície

Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) bola dňa 17.12.2015 doručená petícia označená ako „Petícia proti schváleniu projektu: „Program starostlivosti CHVÚ Žitavský luh 2016-2045“. Podanie obsahuje sprievodný list, zápisnicu zo sčítania hlasov osôb podporujúcich petíciu a podpisové hárky v počte 83 s 763 podpismi.

Podpísané osoby v petícii žiadajú, aby projekt „Program starostlivosti CHVÚ Žitavský luh 2016-2045“ (ďalej len „návrh programu starostlivosti“) neboli schválený pre jeho vázne rozpory so záujmami obyvateľov obcí Žitavce, Kmeťovo, Michal nad Žitavou, Maňa; pre jeho vázne rozpory so záujmami vlastníkov a užívateľov nehnuteľností v uvedených obciach; z dôvodu hrozby vzniku škôd na majetku dotknutých osôb; ako aj z dôvodu hroziaceho zásahu do základných ľudských práv dotknutých osôb a značného obmedzenia ich základných práv a slobôd. Sprievodný list ďalej obsahuje konkrétnie námietky voči projektu, ktoré sú zhrnuté do 21 bodov.

Kedžže petícia má charakter žiadosti, pri vybavovaní petície sme postupovali podľa § 5 ods. 6 zákona o petičnom práve. Na základe posúdenia obsahu Vašej petície a na základe stanoviska vecne príslušného organizačného útvaru ministerstva – sekcie ochrany prírody a tvorby krajiny - Vám zasielame nasledovné odôvodnenie.

Podľa vyhlášky MŽP SR č. 31/2008 Z. z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáchie územie (ďalej len „CHVÚ“) Žitavský luh, je jeho účelom zabezpečenie priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov chriaštela bodkovaného, kačice chrapľavej a kane močiarnej a zabezpečenie podmienok ich prežitia a rozmnožovania.

V zmysle § 54 ods. 5 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 543/2002 Z. z.“) je program starostlivosti dokumentom na zabezpečenie dlhodobej priebežnej starostlivosti o chránené územie, vypracúva sa spravidla na 30 rokov a jeho plnenie sa priebežne vyhodnocuje a aktualizuje. Podľa § 54 ods. 20 zákona č. 543/2002 Z. z. programy starostlivosti o CHVÚ schvaľuje vláda Slovenskej republiky.

Ciele a opatrenia návrhu programu starostlivosti o CHVÚ Žitavský luh zostavil kolektív odborníkov na základe najlepších dostupných poznatkov, terénnych pozorovaní a skúseností. Právnym rámcom pre navrhované ciele a opatrenia je súčasné vymedzenie chránených území. V severovýchodnej časti CHVÚ Žitavský luh sa nachádza prírodná rezervácia (ďalej len „PR“) Žitavský luh, v ktorej platí 4. stupeň ochrany, v juhovýchodnej časti sa nachádza prírodná pamiatka (ďalej len „PP“) Rieka Žitava so 4. stupňom ochrany a na ostatnej ploche CHVÚ Žitavský luh platí 1. stupeň ochrany. Vymedzenie CHVÚ, ako aj zakázané činnosti, sú upravené vo vyhláške MŽP SR č. 31/2008 Z. z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Žitavský luh.

Opatrenia uvedené v návrhu programu starostlivosti boli navrhnuté tak, aby neboli v rozpore so záujmami obyvateľov príslušných obcí, ani s protipovodňovými opatreniami. Navrhované opatrenia podporujú ochranu obcí a občanov pred povodňovými rizikami a zvyšujú kvalitu ich životného prostredia. Ochrana obyvateľstva, jeho obydlí a majetku pred povodňami je prvoradá, realizáciou opatrení programu starostlivosti sa zabezpečí zachytenie aspoň časti prívalových vôd v bezpečnom priestore CHVÚ Žitavský luh. Je potrebné poznamenať, že už v súčasnosti je hospodárenie v tomto území obmedzené vplyvom prírodných podmienok (mokradové biotopy, zaplavovanie a zamokrovanie polnohospodárskej pôdy), čo viedlo aj k vyhláseniu PR Žitavský luh v minulosti a aj k vyhláseniu CHVÚ Žitavský luh. V značnej časti dotknutého územia je extenzívne obhospodarovanie územia (najmä pasenie a kosenie lúk) nielen možné, ale z hľadiska ochrany predmetných druhov vtáctva aj potrebné.

MŽP SR a jeho odborná organizácia Štátна ochrana prírody Slovenskej republiky (ďalej len „ŠOP SR“) berú na vedomie petíciu a sú otvorené k ďalšej komunikácii s občanmi, ktorí iniciovali a podpísali petíciu. Komunikáciu a argumentáciu považujeme za najvhodnejší spôsob jednak na vysvetlenie vznesených výhrad, ktoré vyvolali neistotu a obavy niektorých občanov a jednak pre objasnenie cieľov a opatrení návrhu programu starostlivosti. Možnosť exkurzií a besied tiež ponúkla Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, ktorá bola subdodávateľom odborných podkladov k návrhu programu starostlivosti.

Dokument, ktorý bol predstavený dňa 02.11.2015 v obci Maňa, je odborným návrhom programu starostlivosti. Tento dokument bol pripravený v rámci projektu ŠOP SR s názvom „Vypracovanie programov starostlivosti o vybrané chránené vtácie územia – 2. etapa“ externým dodávateľom, firmou Euroforest, s.r.o. Zvolen. Uvedený projekt bol ukončený v roku 2015 a ŠOP SR v súčasnosti analyzuje všetky jeho výstupy.

Odborný návrh programu starostlivosti slúži ako podklad pre ďalšie kroky, vrátane krokov vyplývajúcich z platných právnych predpisov. Týmito krokmi sú najprv sústredenie všetkých dosiaľ predložených podnetov, prípadné individuálne rokovania s priponiekujúcimi subjektmi a dopracovanie návrhu programu starostlivosti (tieto činnosti vykoná ŠOP SR v súčinnosti s MŽP SR). Následne, v zmysle § 54 ods. 20 zákona č. 543/2002 Z. z. upravený návrh programu starostlivosti prerokuje okresný úrad v sídle kraja so známymi vlastníkmi, správcami a nájomcami dotknutých pozemkov. Upravený návrh programu starostlivosti bude zverejnený na stránke MŽP SR, ŠOP SR, ako aj vo všetkých

dotknutých obciach. Oznámenie a pozvánka na prerokovanie budú zaslané identifikovaným subjektom v dostatočnom časovom predstihu s lehotou na zasланie písomných prípmienok. Cieľom je dosiahnuť dohodu s dotknutými subjektmi tak, aby program starostlivosti bol všeobecne akceptovanou dokumentáciou a základom pre ďalšiu spoluprácu, vrátane návrhov realizačných projektov. Až po vykonaní týchto krokov bude možné návrh programu starostlivosti dopracovať a následne ho predložiť po medzirezortnom prípmienkovom konaní na rokование vlády Slovenskej republiky.

MŽP SR plne súhlasí s Vami vznesenou výhradou k spôsobu zvolania predrokowania odborného návrhu programu starostlivosti dňa 2.11.2015 v obci Maňa. Pozvánka bola zaslaná v nevhodnom termíne a v krátkom čase pred konaním stretnutia. Zdôrazňujeme však, že toto predrokowanie odborného návrhu starostlivosti bolo nad rámec platných predpisov s cieľom umožniť v prípravnej fáze jeho prípmienkovanie. Oficiálny schvaľovací proces návrhu programu starostlivosti bude riešený až následne prostredníctvom príslušného orgánu ochrany prírody (okresný úrad v sídle kraja) v koordinácii so ŠOP SR. Počas celého obdobia až do ukončenia legislatívneho procesu (predloženie materiálu na schválenie do vlády) bude ŠOP SR ešte rokovať s dotknutými vlastníkmi a užívateľmi, ktorí môžu byť schválením programu starostlivosti dotknutí, a to za účelom čo najväčšieho zosúladenia záujmov vlastníkov, užívateľov a ochrany prírody.

Záverom uvádzame, že pre vysvetlenie sporných otázok, ako aj zámerov ochrany prírody v CHVU Žitavský luh, sú ŠOP SR a MŽP SR otvorené ku komunikácii s občanmi. Na základe uvedených skutočností Vám oznamujeme, že nie je možné vyhodnotiť Vašu petíciu z hľadiska opodstatnenosti, resp. neopodstatnenosti, nakol'ko návrh programu starostlivosti sa v súčasnosti spresňuje aj na základe prípmienok dotknutých subjektov a až následne bude začatý proces jeho prerokovania a schvaľovania. Verejnosc' sa bude môcť vyjadrovať aj v tomto procese. Predmetným oznamením považujeme Vašu petíciu z hľadiska zákona o petičnom práve za zodpovedanú a vybavenú.

Vzhľadom na to, že sprievodný list nad rámec textu petície (uvedeného na podpisových hárkoch) obsahuje 21 okolnosti, pre ktoré podľa petičného výboru je návrh programu starostlivosti v rozpore so záujmami obyvateľov, stanovisko MŽP SR k týmto bodom je nasledovné:

Bod č. 1 (odstránenie "bariéry brániacich prirodzenému zatopeniu")

Ako je správne uvedené v petícii, územie bolo zasiahnuté rozsiahlovo povodňou v povodí rieky Žitava v roku 2010, kedy sa voda z koryta rieky prelievala cez protipovodňové hrádze. Hrádze sú projektované na storočnú vodu, čiže pri silnejších povodniach dochádza k výnimočným stavom. CHVÚ Žitavský luh aj v tomto čase zohralo významnú úlohu a ochránilo obec Veľká Maňa pred ešte väčšími povodňami spomalením vody, ktorá sa liala cez hrádzu v k.ú. Žitavce a zadržaním povodňovej vlny nad obcou.

Išlo hlavne o časť CHVÚ - PR Žitavský luh, ktorá predstavuje významnú a potenciálne vodozádržnú plochu, schopnú počas takýchto extrémnych javov krátkodobo zachytiť pomerne veľký objem vody a ochrániť tak okolité obce pred povodňou a tým znížiť dôsledky povodní na majetok. K podpore a zabezpečeniu funkcií tohto protipovodňového ochranného prvku je potrebné zrekonštruovať hrádzu PR Žitavský luh a ďalšie technické objekty jednako v rámci CHVÚ Žitavský luh a jednak v jeho okolí. Táto problematika sa dlhodobo diskutuje so samosprávami, pričom hlavnú gesciu má Slovenský vodohospodársky podnik š.p. (ďalej len „SVP“). Pre územie bola vypracovaná štúdia s názvom „Monitorovanie hladiny podzemných vód v intraviláne obce Michal nad Žitavou počas jarného napúšťania Štátnej PR Žitavský Luh

2014¹. Pre SVP boli tiež vypracované akreditovanou projektantskou firmou CABEX štúdie a konkrétné realizačné technické projekty na navýšenie hrádze PR Žitavský luh v spojení s čiastočným znížením ľavostrannej hrádze Žitavy v strane PR Žitavský luh. Toto technické riešenie by zabezpečilo v prípade viac ako storočnej vody jej prelievanie do územia Žitavského luhu a zníženie povodňovej špičky, čím sa ochránia okolité obce bez akéhokoľvek ďalšieho ohrozenia. Všetky zmienené štúdie a plány sú pripravované odborníkmi v oblasti vodného hospodárstva a sú samostatnými projektmi, ktoré sa plánujú a budú realizované podľa platných právnych predpisov. Schválením programu starostlivosti o CHVÚ Žitavský luh sa automaticky neschvaľujú takéto zámery (ani finančné prostriedky na ich realizáciu), ale v programe starostlivosti je definované, že pri dodržaní citlivých postupov zohľadňujúcich ochranu jeho prírodných hodnôt je možné Žitavský luh rozumne využiť aj pri ochrane pred povodňami. Na realizačné projekty, ktoré budú predmetom povoľovacích procesov, budú musieť byť spracované relevantné štúdie a príslušné orgány štátnej správy povolia len také zásahy a opatrenia, ktoré nepovedú k zhoršeniu súčasného stavu ochrany pred povodňami, ale naopak súčasný stav zlepšia. Informácia uvedená v petícii o odstraňovaní hrádzí nie je reálna a úpravy v návrhu programu starostlivosti predstavujú opatrenia v rámci uzavretého ohrádzovaného priestoru PR Žitavský luh. V návrhu programu starostlivosti nie sú uvedené žiadne zásahy, ktoré by mali negatívny vplyv smerom von z územia a už vôbec nie na okolité obce, ani čo sa týka zatápania, rozširovania močiarov a zvyšovania hladiny podzemnej vody v obciach.

Zásahy do Žitavského luhu sú citlivou tému a obzvlášť opatrenia v navrhovanom realizačnom projekte SKCHVU038-03 „Revitalizácia mokradí v CHVÚ Žitavský luh“ vyvolávajú otázky verejnosti uvedené v petícii. Na základe toho a vyššie uvedeného sa preto do návrhu programu starostlivosti doplní opatrenie a z neho vyplývajúci realizačný projekt „Hydrogeologický prieskum CHVÚ Žitavský luh a okolia“, ktorý bude východiskom pre realizáciu opatrení so zásahom do vodného režimu. V prípade, že z výsledkov prieskumu by vyplynulo riziko zvýšenia potenciálu povodní alebo zhoršenie kvality života obyvateľstva v dôsledku zmeny hladiny vody (v dôsledku plánovanej realizácie zásahov do vodného režimu), nebude možné tieto zásahy do vodného režimu (t.j. revitalizáciu mokradí, úpravu hrádzí a pod.) realizovať. Hydrogeologický prieskum ako doplnená aktivita a jeho pozitívne výsledky s ohľadom na zníženie rizika povodní podmieni realizáciu uvedených aktivít.

Bod č. 2 (vnútorné rozpory „projektu“)

Záplavy sú prirodzenou súčasťou nížinných riečnych ekosystémov, najmä inundačných území, v prípade CHVÚ Žitavský luh aluviálnych lúk a močiarov. Ide pritom o elementárny činiteľ, ktorý dané ekosystémy udržiava a zachováva.

V petícii uvedená interpretácia protichodnosti tvrdení na str. 15 a 25 návrhu programu starostlivosti nie je presná. Rok 2010 bol mimoriadne bohatý na zrážky a nastala situácia dlhodobého zadržania vody územím. V dôsledku toho odumrela časť vegetácie netolerujúca dlhodobé zaplavenie a niektoré znášky vtákov boli zničené. Ide o výnimočný, ale prirodzený jav, po ktorom nastáva rýchla prirodzená obnova rastlinstva a u vtákov náhradné znášky.

Realizácia protipovodňových opatrení a revitalizácia mokradí sú možné súčasne. Revitalizáciou mokradí, napríklad odstránením sedimentov, ktoré sa v mokradiach počas desaťročí nahromadili, sa zlepšuje ich retenčná schopnosť, čiže bude možné, aby sa v mokradiach dočasne zadržalo viac vody počas záplav. Zlepšením prírodných hodnôt mokradí (napríklad umožnením, aby sa povodňová vlna rozliala na plochu, kde to neohrozí obce, polnohospodárske plochy) v PR Žitavský luh dôjde k odľahčeniu koryta rieky a zníženiu povodňovej vlny. Veľmi úzky ohrádzovaný priestor rieky Žitavy sa v prípade veľkých povodní rýchlo naplní a voda nestíha odtekať. V prípade vyššej ako storočnej vody

¹ (<http://www.michalnadzitavou.sk/index.php/2015-05-21-17-26-47/spracovane-odborne-dokumenty/235-monitorovanie-hladiny-podzemnych-vod-pocas-jarneho-napustania-spr-zitavsky-luh-2014>).

dochádza k prelievaniu hrádzí Žitavy. K tomuto môže dôjsť na ľubovoľnom mieste. V takýchto prípadoch môžu účinne zmierniť priebeh povodní plochy, inundačné územia, poldre a pod., kde sa môžu rieky rozliat na veľkej ploche a neohrozovať tak obce ich zaliatím. Dočasné zaplavovanie lúk alebo močiarov môže mať pritom pozitívny dopad aj na ochranu prírody a stav biotopov.

Bod č. 3 (zakrývanie skutočného úmyslu pod "odvodnenie obcí")

V návrhu programu starostlivosti sa nenavrhuje odvodnenie okolitých obcí, ale jeho účelom je definovanie činností, ktoré prispejú k zlepšeniu stavu CHVÚ Žitavský luh ako súčasti európskej sústavy chránených území Natura 2000.

Vytváranie nových plôch močiarov zvyšovaním vodnej hladiny nie je pre územie žiaduce ani z dôvodu ochrany prírody, nakoľko by došlo k zmene charakteru územia jednak tým, že pri zvýšenej vodnej hladine dochádza k zmenám vo vegetácii, biotopoch a ekologických podmienok a jednak tým, že v podmáčanom teréne nie je možné realizovať ani manažment lúk. Zlepšenie stavu zazemnených a zanesených bývalých riečnych ramien v území PR Žitavský luh je možné dosiahnuť odstránením sedimentov z týchto plôch a nie neúmerným zvyšovaním vodnej hladiny.

Konštatujeme, že problémom obcí okolo CHVÚ Žitavský luh je predovšetkým nesprávne zregulovanie rieky Žitava, ktoré spôsobilo mnoho zásadných zmien (vysychanie studní, preskupenie podzemných vód a zatápanie pivnic, znemožnenie odtoku vody a pod.). Zároveň závažným faktorom je nevhodné poľnohospodárstvo na svahovitých plochách, čo spôsobuje najmä počas jari nadmerné povrchové stekanie vody a eróziu, čím sa podporujú záplavy a hromadenie vody na neželaných lokalitách. Je možné, že aj napriek vybudovaniu akokoľvek precíznej siete odvodnenia obcí a kanalizácií bude dochádzať aj v budúcnosti počas vyšších úhrnov zrážok k povodniam, nakoľko voda nebude mať kam odtekáť, ak bude úzky medzihrázový priestor rieky Žitavy naplnený vodou. V takomto prípade nebude možné odvádzať ani dažďovú vodu, ktorá nateče do obcí z okolitých svahovitých polí. Preto je treba hľadať možnosti a plochy, kde sa takáto voda môže dočasne zadržať a po ustúpení extrémneho javu postupne vypúšťať do rieky Žitava. Bez komplexného riešenia negatívne javy nebudú nikdy odstránené. Situáciu je nutné posudzovať komplexne, nielen z pohľadu výskytu mokrad'ového chráneného územia, ktorému sa pripisujú všetky súčasné problémy s vodou v obciach.

Bod č. 4 (obhajoba tvorcov projektu "to bude inak")

Finančné prostriedky v rámci projektu „Vypracovanie programov starostlivosti o vybrané chránené vtácie územia – 2. etapa“ boli o. i. určené na vypracovanie odborného návrh programu starostlivosti o CHVÚ Žitavský luh, nie na jeho realizáciu. Návrh programu starostlivosti bol vypracovaný podľa určeného obsahu. Ako bolo už vyšie uvedené, cieľom programu starostlivosti je stanoviť ciele a opatrenia na zachovanie resp. zlepšenie stavu chránených druhov a CHVÚ Žitavský luh a viaceré z opatrení budú podliehať povoľovaciemu procesu. V dokumente navrhnuté realizačné projekty s indikatívnym odhadom finančných prostriedkov slúžia pre budúcich žiadateľov v konkrétnych výzvach o podporu na realizáciu činností, ktoré sú v súlade s návrhom programu starostlivosti. Nejde teda o finančné prostriedky, ktoré sú automaticky k dispozícii. Ani v prípade schválenia programu starostlivosti vládou Slovenskej republiky nie je garantovaná finančná podpora na realizáciu jednotlivých realizačných projektov. Relevantné subjekty (štátne rozpočtové alebo príspevkové organizácie, vlastníci a uživatelia pozemkov – poľnohospodári a i.) sa však budú môcť uchádzať o podporu zo štrukturálnych fondov, návrhy projektov budú hodnotené podľa definovaných kritérií v rámci relevantných operačných programov, pravidel financovania zo štátneho rozpočtu alebo podľa priorít financovania z iných zdrojov.

Bod č. 5 (strach o život a majetok)

Na vodohospodársky významných tokoch nie je možné zrealizovať žiadne také zásahy, ktoré by smerovali k zhoršovaniu súčasného stavu ochrany pred povodňami. Takéto opatrenia nie sú uvedené v návrhu programu starostlivosti.

Ako bolo uvedené v odpovedi na pripomienku č. 1, do návrhu programu starostlivosti bude doplnené opatrenie a z neho vyplývajúci realizačný projekt „Hydrogeologický prieskum CHVÚ Žitavský luh a okolia“, ktorý bude predchádzať realizácii opatrení so zásahom do vodného režimu. V prípade, že výsledky prieskumu preukážu zvýšené riziko povodní alebo zhoršenie kvality života obyvateľstva v dôsledku plánovanej realizácie zásahov do vodného režimu, nebude možné tieto zásahy do vodného režimu (t.j. revitalizáciu mokradí, úpravu hrádzí a pod.) realizovať.

Bod č. 6 (zlikvidovanie snahy o odvodnenie dotknutých obcí);

Návrh programu starostlivosti nie je dokumentáciou vodného hospodárstva, ale dokumentáciou vypracovanou podľa právnych predpisov na úseku ochrany prírody pre určenie cieľov a opatrení pre zabezpečenie priaznivého stavu hodnôt CHVÚ Žitavský luh. Výstavbu kanalizácie, obnovu cestných alebo železničných prieupertov nie je možné definovať v návrhu programu starostlivosti ako činnosti potrebné pre zabezpečenie starostlivosti o CHVÚ Žitavský luh.

Dovolíme si ale opäťovne uviesť, že napriek akejkoľvek dobrej odvodňovacej sústave kanálov, nastane situácia, kedy je medzihrádzový priestor rieky naplnený a prebytočnú vodu nebude kam odvádzať, lebo bude Žitava naplnená. Voda sa tak bude nadľa hromadiť na plochách, kde sa aktuálne rozleje. Preto je vhodnejším spôsobom vymedzenie poldrov, zátopových území, kde sa voda môže dočasne rozliat, zadržať a po ustúpení javu postupne vypúšťať.

Bod č. 7 (chýbajúca kanalizácia)

Budovanie kanalizácie je pre obce veľmi potrebné predovšetkým z pohľadu ochrany pitnej vody a zdravia obyvateľov, ale aj z pohľadu vypúšťania odpadových vôd v súčasnosti a tým znečisťovanie vôd a pôdy, ktoré sú pomerne časté.

Návrh na budovanie kanalizácie v okolitých obciach, resp. aj čističiek odpadových vôd bude doplnený do návrhu programu starostlivosti ako podporné opatrenie. Výstavba kanalizácie alebo čistiarne odpadových vôd sú oprávnené na podporu v rámci viacerých operačných programov, v závislosti od veľkosti obce.

K Vami uvádzanej pochybnosti k zamoreniu prostredia odpadovými vodami v dôsledku zvýšenia hladiny podzemnej vody považujeme za potrebné zdôrazniť, že nie je možné schváliť na vodných tokoch také zásahy, ktoré by viedli k nebezpečnému zvýšeniu hladiny podzemnej vody a ohrozovaniu majetku a zdravia občanov.

Bod č. 8 (ignorácia individuálnych pripomienok)

Charakteristika pôdy je v kapitole č. 5 návrhu programu starostlivosti citovaná z publikácie Atlas krajiny Slovenskej republiky (Miklós, 2012). Pri príprave návrhu programu starostlivosti neboli vykonané prieskumy podložia individuálnych lokalít alebo katastrálnych území.

O existencii suchého poldra Gedra nemáme poznatky. Cieľom zachovania malej časti územia Gedrianských lúk pod súčasným názvom PR Žitavský luh bolo predovšetkým zachovať fragment pôvodnej a veľmi vzácnnej nívnej krajiny a na ňu viazané spoločenstvá rastlín, vtáctva a iných skupín fauny. Účelom vyhlásenia PR Žitavský luh primárne nebolo vytvorenie poldra, vytvorenie poldra je však možné, nakol'ko územie je na tieto účely ideálne.

Javy popisované v rokoch 2010 a 2013 sú z pohľadu manipulačného režimu s hladinou v PR Žitavský luh interpretované v petícii nesprávne. V roku 2010 nastala povodeň na

prelome mája a júna, kedy bol v PR Žitavský luh dosiahnutý tzv. letný stav vodnej hladiny, čo znamená, že je asi 90 % plochy územia suchá a zvyšných 10 % je čiastočne podmáčaných alebo sa tu nachádza veľmi plytká vodná hladina s hĺbkou 5-15 cm. Keď to porovnáme s celkovou kapacitou možného objemu zadržanej vody 1,5 – 2 milióny m³, tak bola pred povodňou naplnená kapacita územia len z niekoľko %, čo je počas tak mohutnej povodne naozaj zanedbateľné. Treba skonštatovať, že územie PR Žitavský luh významnou mierou stlmilo povodňovú vlnu, čím sa jednak spomalila voda, ktorá by zaliala obec Maňa a zároveň sa zadržalo obrovské množstvo vody v území PR Žitavský luh. Táto voda by inak, ak by neexistovala južná hrádza PR Žitavský luh (ktorá sa má posilniť), tiekla rovno na obec. Rok 2013 bol špecifický vysokým úhrnom zrážok v zimnom a v skorom jarnom období. V tomto období bol v PR Žitavský luh tzv. zimný stav vodného režimu; hať v Martinovej je vyhradená a nie je žiadny prítok vody do PR Žitavský luh cez starú Žitavu v Michali nad Žitavou. V zimnom období je podľa manipulačného poriadku stav hladiny na vodomernej late 45-50 cm v koryte starej Žitavy pri výpustnom objekte PR Žitavský luh, čo znamená, že sa voda drží len v rámciach starej Žitavy a celé močarisko je bez vody. Tiež je v zimnom období uzavreté výpustné stavidlo a koryto rieky Žitava, ktoré tečie pod obcou Maňa smerom na Hamarku, je v zime takmer úplne bez vody. So stavidlami sa podľa manipulačného poriadku v zimnom období (od 15. novembra do marca) nemanipuluje. V období jeseň až zima 2012/13 bol dosiahnutý spomínaný zimný stav hladiny. V dôsledku výdatného sneženia a topenia snehu došlo k veľmi rýchlemu naplneniu močiara v PR Žitavský luh vodou zo susedného svahu, ktorá sem stekala z ornej pôdy (voda sa ale hromadila aj na ornej pôde smerom na Maňu a tiež Vlkas). Došlo k nahromadeniu vody stekaním z ornej pôdy. Napríklad 05.01.2013 bola hladina na vodomernej late pri výpustnom objekte PR Žitavský luh 42 cm v koryte starej Žitavy (t.j. nízka hladina v koryte starej Žitavy, až pri stave 60 cm sa začína zatápať močiarna časť). Dňa 09.02.2013 bola už hladina na úrovni 85 cm, pričom bolo všetko zamrznuté a na ľade. Opäťovne podotýkame, že voda sem natiekla z okolitej svahovitej ornej pôdy. Pred týmto stavom bola PR Žitavský luh bez vody a prísun vody bol zastavený. Dňa 16.02.2013 bola hladina na úrovni 95 cm, pričom hladina bola takmer celá pod ľadom. So stavidlami v takomto prípade nie je možné manipulovať. Dňa 10.03.2013 bola voda v PR na úrovni 117 cm na vodomernej late v koryte Žitavy, pričom stále išlo o vodu, ktorá sa tu nahromadila z okolitých polí a nie napúšťaním stavidlami, ktoré boli stále zazimované ešte v termíne 10.03.2013. V prípade, že sa v PR Žitavský luh nahromadí také množstvo vody a v Žitave je vysoký stav (čo v tomto období bol), nie je možné odiaľto vodu vypúšťať do Žitavy, nakoľko by dochádzalo k spätnému vzdutiu alebo hromadeniu vody v koryte starej Žitavy po Hamarku. Je pritom úplne bezpredmetné, či sa v území nachádza močiar alebo orná pôda. Takto by sa tu voda hromadila aj v prípade, že by tu boli polia. Dôkazom toho je plocha pri obci Vlkas, kde vznikli ešte rozsiahlejšie zaplavené plochy ornej pôdy alebo iné lokality, napríklad medzi obcami Bánov, Bešeňov, Nové Zámky, kde tiež hromadením zrážkovej vody v roku 2013 boli zatopené polia s ornou pôdou na rozlohe 80 – 100 ha. Na tomto príklade tiež vidieť, že ak je v koryte rieky Žitava v medzihrádzovom priestore vysoká voda, tak nie je kam vodu z okolitých polí alebo z PR Žitavský luh odvádzať, lebo to prirodzeným vypúšťaním nie je možné kvôli zvýšenému stavu vody v koryte novej Žitavy. Preto by mali byť prioritami v území a v okolitých obciach predovšetkým opatrenia na ornej pôde, aby sa zamedzilo masívnej erózii, ktorá tu je zaznamenávaná a spôsobuje veľké problémy s vodou. Tiež sú popri sústave kanálov, ktoré by odviedli dažďovú alebo inú vodu z dedín dôležité aj plochy, poldre a i., kde sa voda môže dočasne počas extrémnych javov rozliat, zadržať a následne vypúšťať. Je potrebný komplex opatrení a v návrhu programu starostlivosti je navrhnuté jedno z takýchto opatrení, ktoré pomôže obyvateľom výrazne pri ochrane pred povodňami. Potrebné sú ale systémové kroky aj na problematickej svahovitej ornej pôde, ktoré sú v návrhu programu starostlivosti tiež uvedené. Ide o tzv. „ochranné pásmo“ (mapa 6.3., na str. 48 návrhu programu starostlivosti), ktorého cieľom je vymedzenie pásma okolo CHVÚ Žitavský

luh, kde by sa mali zrealizovať opatrenia (v prípade záujmu poľnohospodárov), ktoré by výrazne znížili alebo eliminovali eróziu na ornej pôde a tým by sa znížil objem vody stekajúci do údolia Žitavy z okolitých pahorkatinných plôch ornej pôdy. Tieto opatrenia majú tiež význam pre ochranu prírody - z hľadiska obmedzenia znečisťovania mokradí a ich zanášania splachmi z ornej pôdy, čo má vplyv na schopnosť mokrade zadržiavať vodu (čím sa mokrad' viac zazemní a nahromadí sa v nej veľa sedimentov, tak tým menej vody sa v nej zadrží). V uvedenom území (tzv. ochrannom pásmе), ktoré sa dotýka aj obcí, nie sú definované žiadne obmedzenia z pohľadu rozvoja obcí a zároveň nie sú v návrhu programu starostlivosti uvedené ani žiadne ďalšie návrhy, ktoré by tu obmedzovali bežný život obyvateľov. Obavy, že sa v tejto zóne budú rozširovať močariská, sú neoprávnené. V tejto zóne by sa mali realizovať predovšetkým protierázne opatrenia, napríklad zatrávnenie, výsadba vegetácie, terénne úpravy („zdrsnenie terénu“, vytváranie priekop na zadržiavanie vody, aby nestekala zo svahov a pod.). Tiež sa v tomto tzv. ochrannom pásmе nebude rozširovať chránené územie, naďalej tu bude možná napríklad aj výstavba, ak to dovoľujú iné právne predpisy a využitie pôdy, resp. ak ide o intravilan obcí.

Bod č. 9 (nevzhodné vybudovanie stavidiel)

V zmysle zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) je vlastník vodnej stavby podľa § 52 ods. 1 písm. a)² povinný dodržiavať podmienky povolenia orgánu štátnej vodnej správy k prevádzke predmetnej stavby a manipulovať podľa orgánom štátnej vodnej správy schváleného manipulačného poriadku.

MŽP SR ani ŠOP SR nemá informácie o tom, že so stavidlami manipuluje aj iná osoba mimo pracovníkov SVP. Preto je k tomuto bodu možné sa vyjadriť len všeobecne, že pokial sú súčasné stavidlá, alebo aj v budúcnosti budované stavidlá umiestnené na vodo hospodársky významnom toku alebo inom toku, ktorý je významný z pohľadu ochrany pred záplavami, a zároveň sú tieto stavidlá majetkom SVP, tak nimi môže manipulovať len SVP.

Podľa § 2 ods. 2 vyhlášky MŽP SR č. 31/2008 Z. z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Žitavský luh, je v relevantnej časti CHVÚ Žitavský luh zakázané manipulovať s výškou vodnej hladiny od 1.4. do 31.7., ak tak určí okresný úrad, odbor starostlivosti o životné prostredie.

Pre vysvetlenie je potrebné dodať, že ak je dosiahnutá hladina podľa manipulačného poriadku, t.j. ideálna hladina z pohľadu rôznych strán, tak by sa stavidlami nemalo manipulovať. Pokial však dojde ku zrážkam a vodná hladina vystúpi, alebo naopak sú extrémne suchá a hrozí vyschnutie hniezdných biotopov, tak sa so stavidlami manipuluje na základe žiadosti ŠOP SR – Správy Chránenej krajinnej oblasti Dunajské luhy v záujme zabezpečenia vhodných podmienok v území.

Bod č. 10 (ignorácia existujúceho stavu)

Návrh programu starostlivosti vychádza zo súčasného stavu lokality a potrieb, ktorými sú popri ochrane prírody aj protipovodňová ochrana a rozvoj okolitých obcí a podpora malých podnikateľov v cestovnom ruchu z dôvodu zvýšenia atraktívnosti územia pre turistov.

V prípade realizácie opatrení návrhu programu starostlivosti na ornej pôde, napríklad zatrávnenia, budú poľnohospodári adekvátnie finančne kompenzovaní. Z celkovej rozlohy ornej pôdy však ide o promile. Navyše navrhované opatrenia proti erózii budú viest'

² Vodnými stavbami sú stavby, ich súčasti alebo ich časti, ktoré umožňujú osobitné užívanie vód alebo iné nakladanie s vodami. Súčasťou vodnej stavby sa rozumie ďalší objekt, ktorý súvisí s prevádzkovým, výrobným alebo technologickým zariadením pri prevádzke vodnej stavby vrátane obslužných komunikácií a inžinierskych sietí, ktoré slúžia k jej činnosti. Vodnými stavbami sú najmä

a) stavby, ktorými sa upravuje, mení alebo zriaďuje koryto, vrátane terénnych úprav s tým spojených

k zníženiu splachov a k zníženiu povodňového rizika a ide o neúrodnú pôdu, kde je hospodárenie stratové. Bez dotácií priamymi platbami by tieto plochy neboli obhospodarované.

Návrh programu starostlivosti nepredpokladá návrat do stavu spred 35 rokov. V návrhu sa vychádza zo skúsenosti s realizovanou reguláciou rieky Žitavy, ktorú ako sa ukázalo, nemožno hodnotiť ako úspešné dielo. V čase pred reguláciou rieky v lokalite existovali rozsiahle lúky, kde sa Žitava mohla rozlievať a neohrozovať obydlia ľudí v obciach. Výstavba sídiel v danom období rešpektovala prírodné danosti. Práve po regulácii nastali vážne problémy v obciach, ako je vysychanie studní, problémy so spodnou vodou a samozrejme záplavy, ktoré sú jedinou možnosťou súčasného stavu ohrádzovaného narovnaného vodného toku v úzkom medzihrádzovom priestore bez dostatočného inundačného a zátopového územia. Ked' sa medzihrádzový priestor naplní a voda nemôže odtekáť, tak dochádza k prelievaniu vody cez hrádze do okolitého územia.

Bod č. 11 (ignorácia stav mokrade v histórii, pred reguláciou Žitavy)

Žitavský luh predstavuje unikátny fragment zachovalej krajiny Požitavia, aký už nikde inde nie je zachovaný, a to aj napriek zmenám, ktoré tu nastali. Podľa údajov spred regulácie rieky je známe, že po zimných a jarných záplavách boli lúky zaplavené alebo nižšie položené časti podmáčané do konca júna alebo júla. Vyskytovali sa tu aj záplavové ramená a nižšie položené zazemnené meandre, terénne depresie, ktoré boli dlhšie alebo aj celoročne zaplavené. Rozsah celého komplexu bol pred reguláciou 600 ha. Súčasná rozloha PR Žitavský luh má necelých 80 ha. Po regulácii Žitavy zanikli lúky, mnohé terénne depresie, kde boli mokrade, sa rozorali a v súčasnosti sú využívané ako orná pôda. Preto tvrdenie, že mokrade neboli v minulosti tak rozsiahle, nie je presné. Rozlohu mokradí dokumentujú aj historické dokumenty a fotografie. Súčasná rozloha lúk a mokradí je len zlomkom toho, čo sa tu vyskytovalo v minulosti.

Bod č. 12 (obmedzenie polnohospodárskej výroby)

Obrábanie pôdy ťažkými mechanizmami spôsobuje zhutnenie pôdy a zníženie vysiakavosti vody. Toto je jeden z hlavných problémov obrábania svahovitej pôdy, kde (v prípade nevhodných postupov) dochádza k zrýchlenému odtoku vody, k erózii pôdy a k následnej sedimentácii v obciach a v údolí Žitavy. Mnohé prípady sú zdokumentované a konkrétnie príklady popísané aj odborníkmi (pedológmi a geografmi), a to nielen z okolia Žitavského luhu.

Bod č. 13 (neprimeraná rozloha ochranného pásma)

V návrhu programu starostlivosti bolo navrhnuté, aby podmáčané lokality a periodické mokrade na ornej pôde v okolí súčasného chráneného územia boli pripojené ku CHVÚ Žitavský luh. Ide o mikrolokality na hranici chráneného územia, ktoré sú každoročne zaplavené a nie je možné ich orat' a obrábať a ani z nich dosiahnuť rentabilné výnosy (často výnosy nie sú žiadne). K úrodnosti pôdy na podmáčaných ľivočitých pôdach alebo na výrazne zeredovaných pôdach na svahoch okolo obcí možno poznamenať, že podľa vyjadrení samotných polnohospodárov ide o pôdy nevhodné na polnohospodársku produkciu, po väčšinu rokov úrody vykazujú stratu, takže sa tu neoplati hospodárať. Rozloha územia zahrnutá do ochranného pásma, kde sa práve takáto nekvalitná orná pôda nachádza, je v pomere s ostatnými blokmi ornej pôdy zanedbatelná a prípadným zatrávnením týchto plôch alebo ich osiatím viacročnými krmovinami nedôjde k závažným dôsledkom na polnohospodársku výrobu južného Slovenska. Ako je uvedené v návrhu programu starostlivosti, prípadné zatrávnenie alebo iné hospodárenie, ktoré neznamená každoročnú orbu a pestovanie monokultúr jednorocných plodín, je oprávnené na finančnú podporu najmä

z Programu rozvoja vidieka 2014-2020. Ide napr. o opatrenia na podporu zmeny štruktúry poľnohospodárstva a na podporu rozvoja živočíšnej výroby.

Bod č. 14 (zákaz vstupu)

Súčasťou CHVÚ Žitavský luh je PR Žitavský luh, kde platí 4. stupeň ochrany a PP Rieka Žitava, kde rovnako platí 4. stupeň ochrany. Tento stupeň ochrany tu platí už 35 rokov od vyhlásenia štátnej PR Žitavský luh (o čosi menej v prípade PP Rieka Žitava). Aj v súčasnosti v lokalite platí zákaz pohybu mimo vyznačeného náučného chodníka. Cieľom ochrany PR a PP je verejnoprospěšný záujem zachovať prírodné hodnoty územia pre budúce generácie. PR Žitavský luh a jeho močiarna časť prispieva výrazne k čisteniu vody a podporuje zachovanie kvalitných vodných zdrojov, čo je vedecky dokázaná skutočnosť. Zákaz pohybu osôb v PR Žitavský luh a v PP Rieka Žitava je všeobecne uplatňovaný a pre zachovanie prírodných hodnôt nevyhnutný. Ide o malé územia a ak by tu bola neusmernená rekreácia a cestovný ruch, tak by došlo k poškodeniu týchto hodnôt.

Súčasťou CHVÚ sú aj ostatné plochy, kde platí 1. stupeň ochrany a kde nie je pohyb ľudí obmedzený. Je ale žiaduce, aby návštěvníci respektovali usmernenia uvedené napríklad na náučných tabuliach, ktoré sú aktuálne najmä v hniezdenom období, nakoľko vyrušovaním môže dôjsť k zmareniu hniezdenia vzácných druhov vtákov alebo k zničeniu vzácných druhov rastlín. V území sú už v súčasnosti vybudované náučné tabule, v návrhu programu starostlivosti je tiež navrhnuté vybudovanie vyhliadkovej veže pre návštěvníkov. Osadenie rámp má slúžiť k obmedzeniu pohybu áut po hrádzach a lúkach, ako aj k obmedzeniu pytliačstva a pod. V území sú realizované exkurzie, pozorovania a tábory pre verejnosť s cieľom priblížiť prírodné hodnoty lokality. Záujem širokej verejnosti a navštěvovanie územia za súčasného rešpektovania pravidiel správania a pohybu v území sú vítané.

Bod č. 15 (nezmyselná kalkulácia nákladov)

Kalkulácie uvedené pri realizačných projektoch sú indikatívne, budú ešte predmetom ďalších rokovania a spresnení. Ako bolo uvedené vyššie, ide o odhad finančných prostriedkov pre možných žiadateľov v rámci relevantných výziev na predkladanie žiadostí o podporu. Schválenie programu starostlivosti nie je garanciou pre schválenie realizačných projektov - o pridelenie finančných prostriedkov sa oprávnené subjekty budú môcť uchádzať v rámci výziev na predkladanie žiadostí o dotácie v príslušných schémach. Je tiež potrebné uviesť, že v priebehu 30 rokov sa môžu ceny za rôzne služby a tovary výrazne meniť.

Bod č. 16 (formálna chyba projektu)

Formálne nedostatky, ktoré návrh programu starostlivosti má, budú v ďalších krokoch odstránené. Dokumenty upraví predovšetkým ŠOP SR, ktorá je odbornou organizáciou ochrany prírody.

Bod č. 17 (projekt je kópiou iných projektov)

Nedostatok (chybne ponechaná hlavička dokumentu pre CHVÚ Kráľová) bol formálneho charakteru a bol odstránený. Návrh programu starostlivosti sa týka len Žitavského luhu.

Bod č. 18 (predraženosť projektu)

Ako bolo uvedené, finančné alokácie sú indikatívne a schválenie programu nie je garanciou pre podporu realizačných projektov. O pridelenie finančných prostriedkov sa budú uchádzať oprávnené subjekty v relevantných schémach. Napríklad poľnohospodári sa môžu uchádzať o dotáciu na zatrávnenie a starostlivosť o trávne porasty na ornej pôde v ochrannom pásme a v CHVÚ Žitavský luh s cieľom eliminácie erózie. Oprávnenosť výdavkov

a adekvátnosť ich výšky budú hodnotiť odborníci v rámci hodnotiacich komisií jednotlivých výziev, do ktorých sa oprávnené subjekty zapoja.

Bod č. 19 (utajenosť projektu)

Návrh programu starostlivosti bude (po úprave) zverejnený a oznámený tak, aby dotknuté subjekty mali možnosť sa s textom zoznámiť. Predrokovanie dňa 02.11.2015 v obci Maňa bolo zvolané s cieľom predstaviť dokument a už v prípravnej fáze umožniť jeho pripomienkovanie. Predstavenie návrhu programu starostlivosti verejnosti ešte pred oficiálnym začatím procesu jeho prerokovania bolo vykonané nad rámec platných právnych predpisov práve v záujme diskusie o návrhoch, ktoré sa týkajú často problematických a komplexných otázok. Toto predrokovanie poskytlo a stále poskytuje priestor na vyjadrenie pripomienok verejnosti. Návrh programu starostlivosti je zverejnený na stránke <http://www.sopsr.sk/ps.chvu2/10.php>. Ďalšie kroky, ktoré budú vykonané vo fáze spracovania programu starostlivosti a jeho schválenia, sú podrobne uvedené v úvodnej časti našej odpovedi.

Bod č. 20 (zásah do súkromia)

V návrhu programu starostlivosti v žiadnom prípade nie je uvedené rozširovanie močiara alebo zaplavených území k obydliam, tiež nie sú navrhované žiadne zásahy do vodného režimu, ktoré by mali zneprijemniť život obyvateľov. Naopak, v prípade realizácie aktivít návrhu programu starostlivosti dôjde k zlepšeniu stavu krajiny z estetického hľadiska (napríklad na ornej pôde budú kvetnaté lúky), zo zdravotného hľadiska (menej pesticídov v krajinе, ktoré majú závažný dopad aj na zdravie ľudí, kvalitu vody) a hlavne z mikroklimatického hľadiska, t.j. zlepší sa kvalita vzduchu a pod. Močiarne biotopy sa nebudú rozširovať zvyšovaním hladiny vody. K nepatrnému zväčšeniu ich plochy, resp. časového úseku podmáčania a zaplavenia môže dôjsť odstránením nahromadeného bahna a sedimentov v miestach, kde aj v súčasnosti sú prítomné močiarne biotopy. Stav a kvalita biotopov územia sa realizáciou opatrení návrhu programu starostlivosti jednoznačne zlepší.

Bod č. 21 (nesprávne údaje, absencia odbornej štúdie)

Pobúrenie občanov vedúce až k spísaniu petície vzniklo zrejme z nepochopenia, že ide o dokumentáciu ochrany prírody a nie o projekty. Návrh programu starostlivosti určuje ciele a návrhy opatrení. Odborné štúdie a analýzy nie sú podmienkou pre prípravu programu starostlivosti. Štúdie pre povolovacie orgány budú vypracované subjektmi, ktoré budú pripravovať jednotlivé realizačné projekty, pričom v rámci týchto realizačných projektov je potrebné predpokladať aj tzv. nulový variant (v prípade neuskutočiteľnosti zámeru z objektívnych dôvodov).

S pozdravom

Ing. Nándor Kanovszký
riaditeľ odboru